

Oktober 2025

's-Hertogenbosch

Het tweede Bossche burgerberaad

Samen maken we 's-Hertogenbosch, hoe gaan we dat doen?

Bosch burgerberaad 2025

Inhoudsopgave

Samen maken we 's-Hertogenbosch, hoe gaan we dat doen?	pag. 4
De bijeenkomsten	pag. 10
Dag 1: kennismaken en leren	pag. 10
Dag 2: informeren	pag. 11
Dag 3: overleggen	pag. 14
Dag 4: advies geven	pag. 15
De aanbevelingen	pag. 18
Een toegift: onze inhoudelijke ideeën	pag. 24
Kijken naar de toekomst	pag. 32
Slotwoord	pag. 35

Samen maken we 's-Hertogenbosch, hoe gaan we dat doen?

Meedenken, meedoen of meebeslissen? Hoe wil jij, inwoner van 's-Hertogenbosch, betrokken zijn bij en samenwerken aan onderwerpen in onze gemeente?

Het antwoord op deze vraag verschilt van mens tot mens. Daarom werd een groep van 115 gelote inwoners gevraagd om mee te doen aan het tweede Bossche burgerberaad. Inwoners uit alle delen van onze mooie gemeente. Zoals Nuland, Vinkel, Engelen, Empel, Rosmalen en de stad. Van jong tot oud, en ieder met zijn eigen verhaal.

Wij zijn die inwoners. Drie zaterdagen en een donderdagavond kwamen we samen. We kenden elkaar nog niet toen we hieraan begonnen. We dachten na over deze vraag en spraken er met elkaar over. En het leek een makkelijke vraag, maar zo makkelijk was deze niet te beantwoorden. Want meedenken, meedoen en meebeslissen? Wat dat betekent, is voor iedereen anders. Daarom spraken we ook met experts uit het veld. Gingen in de zomermaanden op werkbezoek. En bestudeerden de informatie die er al is.

Met enthousiasme, een scherpe blik en een schat aan ervaringen zochten we naar echte oplossingen en creatieve originele ideeën.

Onze adviezen leest u terug in dit rapport. Dit rapport is het resultaat van hard werken. Van toewijding en inzet. Het biedt een waardevolle blik op de wensen en zorgen die we hebben. En daar zijn we trots op!

Dit rapport is ook een verzameling van stemmen. Uitgesproken en gehoord door gewone mensen, zoals u en ik. Inwoners die mee willen werken aan onze gemeente. Nu en in de toekomst.

Ad

"Ik heb me aangemeld om mee te doen aan het burgerberaad. Als je ergens niet tevreden over bent dan is dit de gelegenheid om mee te doen."

Onze oproep

Nu is het tijd voor actie! Aan het bestuur van onze gemeente 's-Hertogenbosch doen wij een dringende oproep: neem onze aanbevelingen mee in jullie (toekomst-)plannen. Zie het als een leidraad. Een handleiding. Zorg voor campagnes voor meer bewustwording om inwoners echt mee te laten doen. Verander ook hoe dingen geregeld zijn binnen de gemeente. Niet alleen als het gaat om processen. Maar ook om ervoor te zorgen dat inwoners en gemeente elkaar sneller, makkelijker en beter weten te vinden.

Verandering begint ook bij ons, de inwoners. Laten we elkaar helpen, beter naar elkaar omkijken en samenwerken. Samenwerken aan een plek waar iedereen mee kan doen en mee kan denken over plannen in onze gemeente. Een plek waar ruimte is om ook zelf met ideeën te komen.

Hoe het begon

Begin 2025 kregen 10.000 inwoners uit 's-Hertogenbosch een brief van de gemeente. Met de vraag of ze wilden meedoen aan het tweede Bossche burgerberaad. Ongeveer 500 mensen zeiden 'ja'. Dat is een prachtig aantal. Natuurlijk wil je het liefst dat iedereen mee kan doen, maar een burgerberaad bestaat uit ongeveer 100 inwoners. Daarom is er geloot.

De loting

Er werden 115 deelnemers gekozen. Dat gebeurde op kenmerken zoals leeftijd, geslacht, woonwijk, afkomst, opleiding en inkomen. En – heel belangrijk – hoe mensen denken over de gemeente en hoeveel vertrouwen ze erin hebben.

Bijvoorbeeld: in het onderzoek Samenleven en Vertrouwen zei 18% van de inwoners dat ze vinden dat de gemeente te weinig doet voor mensen zoals zij. Juist deze mensen kregen een extra kans om mee te doen aan het burgerberaad. Zo bestond het burgerberaad voor 30% uit inwoners die kritisch zijn over de gemeente. Er is ook gekeken naar andere kenmerken, zodat de groep een goede mix is van verschillende mensen. Net zoals de gemeente 's-Hertogenbosch dat is.

Een computerprogramma koos de leden van het burgerberaad anoniem. Net zo lang tot er een groep was die goed te vergelijken is met alle inwoners van 's-Hertogenbosch. Om een voorbeeld te geven: 20% van de inwoners in onze gemeente is tussen de 16 en 29 jaar oud. In ons burgerberaad zaten dus ook 20% deelnemers die tussen de 16 en 29 jaar oud waren.

“De gemeente doet onvoldoende voor mensen zoals ik”

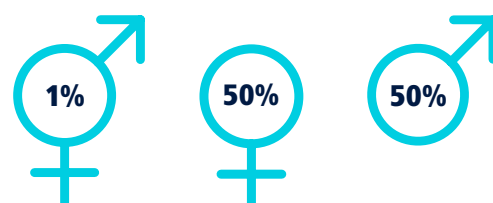
1 op de 5 inwoners vindt dat “de gemeente niet luistert.” Misschien herken je dit ook of juist niet. Wat zie en hoor jij om je heen? Dit is het moment om samen te werken aan participatie die niet alleen mooi klinkt, maar ook écht werkt.

Met dit vraagstuk gaat het tweede Bossche burgerberaad aan de slag. Daarvoor zijn 115 inwoners uit de hele gemeente 's-Hertogenbosch geloot. Samen vormen zij een zo goed mogelijke afspiegeling van inwoners uit de gemeente 's-Hertogenbosch.

Verdeling in de gemeente 's-Hertogenbosch

Verdeling onder de ingelote deelnemers

Geslacht

Verdeling in de gemeente 's-Hertogenbosch

Verdeling onder de ingelote deelnemers

Mening

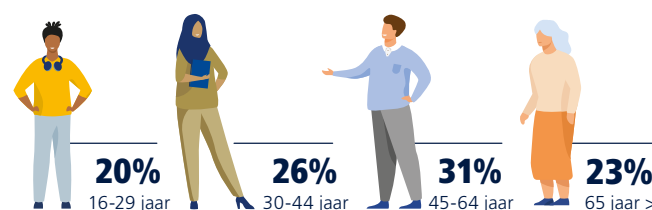
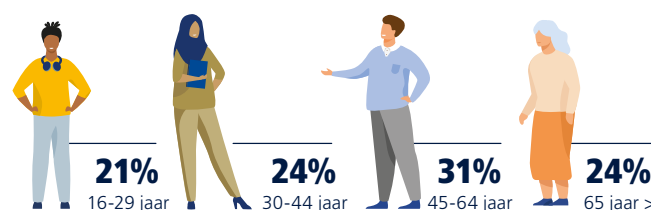
Stelling
“De gemeente doet onvoldoende voor mensen zoals ik”

Leeftijd

Verdeling in de gemeente 's-Hertogenbosch

Verdeling onder de ingelote deelnemers

Verdeling in de gemeente 's-Hertogenbosch

Verdeling onder de ingelote deelnemers

Achtergrond

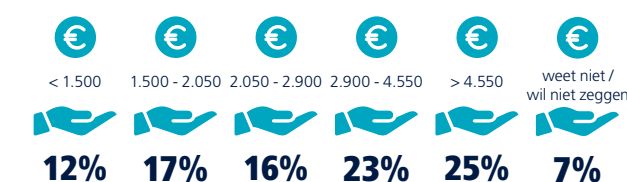

Inkomen

Verdeling in de gemeente 's-Hertogenbosch

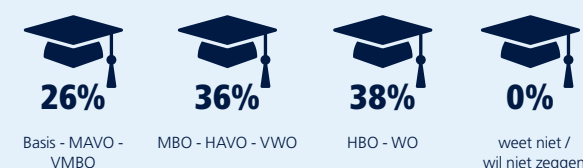

Verdeling onder de ingelote deelnemers

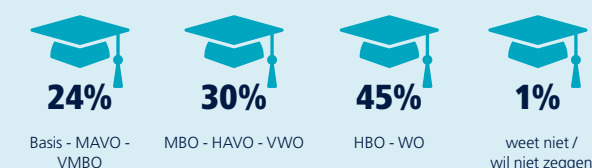

Opleiding

Verdeling in de gemeente 's-Hertogenbosch

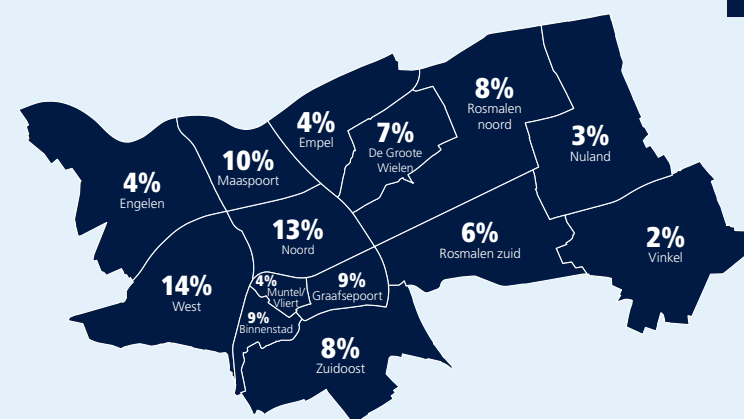

Verdeling onder de ingelote deelnemers

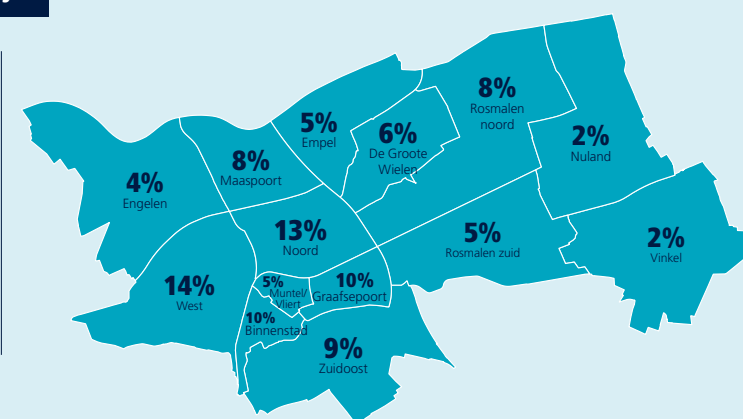

Wijk

Verdeling in de gemeente 's-Hertogenbosch

Verdeling onder de ingelote deelnemers

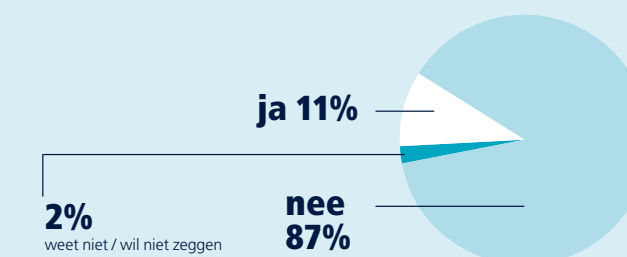

Deelname debat of inspraakavond

Verdeling in de gemeente 's-Hertogenbosch

Verdeling onder de ingelote deelnemers

Deriya

“Meedoen aan het burgerberaad vond ik leuk en leerzaam. Ik heb veel andere mensen ontmoet. Ik hoorde verschillende ideeën en ik vond het goed om te luisteren. Ik woon pas 2 jaar in Nederland.”

Extra activiteiten

Naast de bijeenkomsten voor ons, de deelnemers van het burgerberaad, waren er ook extra activiteiten. Voordat het burgerberaad startte was er begin mei een bijeenkomst voor medewerkers van de gemeente. Ze kregen uitleg over hoe een burgerberaad werkt. Want met onze aanbevelingen krijgen ook zij te maken.

In juni was er een bijeenkomst voor maatschappelijke organisaties én voor de inwoners die niet waren ingeloot. Tijdens deze avond werd besproken hoe inwoners beter mee kunnen denken en mee kunnen doen bij het maken van plannen. Ervaringen, ideeën en adviezen werden uitgewisseld. En er was een oproep aan deze organisaties om workshops te geven aan de leden van het burgerberaad. Over onderwerpen die het burgerberaad belangrijk vindt. En om het zomerprogramma mee in te vullen (lees ook pagina 12 ‘Het zomerprogramma’). Zodat de leden tussen de bijeenkomsten door ook op werkbezoek konden. Al deze informatie werd een-op-een gedeeld met het burgerberaad. Het burgerberaad bepaalde zelf wat ze daarmee wilde doen.

Ondersteunende hulpmiddelen

Mee kunnen denken en mee kunnen doen is een groot onderwerp. Om daar een beeld van te krijgen ontvingen we een informatieboekje met voorbeelden. Uit de gemeente en van inwoners. En we kregen ‘Kletskaarten’ mee. Hierop stonden stellingen en dilemma’s. We konden deze kaarten gebruiken om te praten met bijvoorbeeld familie, vrienden, collega’s en burens. Om ook van hen te horen hoe ze tegen dit onderwerp aankijken.

De bijeenkomsten

Op 22 mei begon het burgerberaad met de eerste bijeenkomst bij WeenerXL. Die dag maakten we voor het eerst kennis met elkaar. Prachtig om te zien hoe verschillend de groep was. Al snel ontstond er een groep van betrokken inwoners die zich wilden inzetten voor het onderwerp. In totaal hebben we samen 4 bijeenkomsten meegemaakt.

Dag 1: kennismaken en leren

Tijdens de eerste bijeenkomst leerden we elkaar kennen. We kregen uitleg over het burgerberaad. Wat is dat precies? Wat wordt er van ons verwacht? Waar moeten we rekening mee houden? En waar mogen we van dromen als het gaat om meedenken en meedoen in de gemeente? Wat vinden we spannend of moeilijk? Deze dromen en zorgen vormden de basis voor de onderwerpen waar we later mee aan de slag gingen.

Wat is 'meedoen' eigenlijk?

We hebben allemaal een ander beeld bij meedenken en meedoen. Voor sommigen is dat praten, voor anderen juist doen. Hoe geef je daar samen vorm aan als het onderwerp voor iedereen iets anders betekent? Daarom vroeg de gemeente ons: welke informatie heb je nog nodig om het onderwerp beter te begrijpen?

Dag 2: informeren

Op 21 juni was de tweede bijeenkomst. Die dag deden we kennis op over hoe we kunnen meedenken en meedoen in de gemeente. We kregen bezoek van experts en mensen met ervaring uit de praktijk. Ook door organisaties die bij de bijeenkomst in juni waren. Zij vertelden ons over hun ervaringen, wat er mogelijk is en waar ze tegenaan lopen. Zo kregen we een breed en duidelijker beeld van het onderwerp.

Met deze informatie vormden we onze mening. We dachten na over de onderwerpen waarbij we vinden dat meedoen belangrijk is. Daarbij gebruikten we de participatieladder: een hulpmiddel dat laat zien welke stappen er zijn. Van informeren tot meebeslissen. We kregen ook een prikkelende lezing met voetbal als voorbeeld om uit te leggen hoe participatie werkt. De rol van de gemeenteraad werd daarin vergeleken met de rol van de KNVB.

Aan het eind van deze dag kozen we zelf een thema waar we in groepen mee verder wilden. Hieronder staat een overzicht. Iedere themagroep heeft een eigen icoon. Deze iconen staan ook bij de toegift: onze inhoudelijke ideeën.

Om de hoofdvraag te beantwoorden zijn we eerst met de thema's aan de slag gegaan als tussenstap omdat we merkten dat het lastig was om de hoofdvraag direct op te pakken.

Communicatie

Wonen en doorstromen

Verkeer en vervoer

Zorg en welzijn

Ontmoeting, activiteiten en openbare ruimte in de buurt

Milieu en duurzaamheid

Vrijwilligerswerk en zorg voor elkaar

Iedereen doet mee

Jongeren

Manieren van meedoen

Veiligheid

Het zomerprogramma

In de zomervakantie stonden er maar liefst 25 activiteiten en werkbezoeken op de agenda. Georganiseerd door organisaties uit de gemeente. Denk aan Heijmans, woningcorporatie Zayaz, ontmoetingsplek BijBomans, Farent, stichting Loods, seniorenvereniging HEVO Rosmalen en Onbeperkt073. En initiatieven van inwoners zelf. Zoals het Bossche platform voor Energie Initiatieven en bestuursraad Empel. De gemeente opende ook de deuren. Zij nodigde ons uit voor een workshop over de lessen van het eerste Bossche burgerberaad. En over de ontwikkeling van landgoed Coudewater. We voerden gesprekken met nieuwkomers in onze gemeente. En gingen mee naar een raadsinformatiebijeenkomst. We spraken zelfs met burgemeester Jack Mikkers over het verhaal voor 's-Hertogenbosch.

Tijdens de zomervakantie maakten leden van het burgerberaad ook gebruik van de Bingokaart. Daarop stonden nog meer ideeën om te doen. En er was een picknick zodat we elkaar tijdens de zomervakantie op een leuke manier extra konden ontmoeten om bij te praten.

Allemaal activiteiten bedoeld om van elkaar te leren. Want meedenken, meedoen, meewerken: we hebben er allemaal mee te maken. Hoe kunnen we dat zo goed mogelijk samen doen? Dit alles leverde nog meer inzichten op die goed van pas kwamen bij het maken van de aanbevelingen.

Tessa
“Ik deed mee aan het burgerberaad omdat ik vind dat je als burger ook verantwoordelijkheid moet nemen. Ook ben ik nieuwsgierig naar hoe het zou worden aangepakt.”

Dag 3: overleggen

Met alle kennis uit dag twee in ons hoofd begonnen we op de Bossche Vakschool aan dag drie. We keken terug op de zomerperiode. In die tijd deden we vooral dingen zelf: we gingen op bezoek bij organisaties en bedrijven. Spraken mensen uit onze buurt, familie en vrienden. Alles was bedoeld om beter te begrijpen: hoe wil jij, inwoner van 's-Hertogenbosch, betrokken zijn bij en samenwerken aan onderwerpen in onze gemeente?

Daarna kozen we een thema waar we in kleine groepen verder over wilden nadenken. We gebruikten onze creativiteit en dachten praktisch na. Met een schema beantwoordden we deze vragen en maakten we een start met onze aanbevelingen:

- Wat willen we oplossen, verbeteren of bereiken?
- Wat moet er veranderen?
- Welke ideeën heb je hiervoor?
- Wat doet de gemeente?
- Wat doen inwoners?
- Welke andere organisaties helpen hierbij?

Een extra tussenstap: van ideeën naar adviezen

Er ontstond een duidelijke structuur. Die hielp ons om stap voor stap tot goede aanbevelingen te komen. In 11 groepen hebben we samen nagedacht en geschreven. Ook in onze eigen tijd. We verzamelden alles en zagen dat er veel overeenkomsten waren tussen de groepen. Dat is positief! Het laat zien dat we bepaalde onderwerpen en ideeën allemaal belangrijk vinden.

Daarom was er in september nog een extra workshop. De contactpersonen van bijna alle werkgroepen waren erbij. Samen keken we naar het grotere plaatje om zo stappen te zetten naar een gezamenlijk advies.

Wat hebben we gedaan?

- We oefenden hoe we de aanbevelingen scherper én hier en daar korter konden maken.
- Want wat vooral duidelijk werd: uit onze aanbevelingen kwam een rode draad terug in wat we vooral belangrijk vinden. Ideeën dus die in alle aanbevelingen terugkwamen. Het gaat daarbij vooral om de manieren van meedenken en meedoen. En dat is ook precies het antwoord op de vraag die aan ons als burgerberaad is gesteld:

Hoe wil jij betrokken worden bij én samenwerken aan onderwerpen in jouw gemeente?

- We gebruikten daarvoor de vragen uit het schema van de derde bijeenkomst. We maakten ook een lijst van aanbevelingen die vaker dan vijf keer voorkwamen. We noemden dit de algemene aanbevelingen. Dit zijn ze:
 1. Centrale toegankelijke informatiepunten, loketten en wijkcontactpersonen
 2. Persoonlijke en begrijpelijke communicatie/maatwerk
 3. Transparante terugkoppeling en processen zichtbaar maken
 4. Educatie, skills-lessen en buddy-systemen
 5. Gebruik maken van lokale netwerken en instanties
 6. Vroegtijdige en bredere participatie en behoeftepeiling
 7. Terugwinnen van vertrouwen

Dag 4: advies geven

Met alle uitgewerkte aanbevelingen en het overzicht van de algemene aanbevelingen waren we klaar voor deze laatste dag op 27 september.

We namen nog wat tijd om de aanbevelingen af te maken en samen te voegen. We hebben gestemd op de 7 algemene aanbevelingen en de 21 aanbevelingen die daaronder vielen. Daarna kreeg het burgerberaad de kans om nog aanpassingen of verbeteringen te doen als ze iets misten. Dit leverde nog een 8^e aanbeveling op met drie extra punten. Het eindresultaat: 24 aanbevelingen.

- We hebben gestemd op deze aanbevelingen. Zo ontstond een ranking: een lijst die laat zien welke aanbevelingen volgens het burgerberaad het meest belangrijk zijn, en welke ook belangrijk zijn. Maar iets minder dringend.
- We hebben een 8^e aanbeveling nog toegevoegd op dag 4: Het stimuleren van inwonersinitiatieven.
- Met het bekendmaken van deze lijst kwam er een einde aan een intensief en leerzaam proces. Voor nu zit ons werk erop. We hebben ervan genoten!

Werkgroepen van het burgerberaad

Tijdens het proces besloten we dat er twee groepen nodig zijn:

- Een leesgroep, die zorgt dat het rapport duidelijk en goed leesbaar is.
- Een waarmaakgroep, die blijft volgen wat er met de aanbevelingen gebeurt. Gaat de gemeente ermee aan de slag? Samen met inwoners?

Projectgroep en gespreksbegeleiders

Het hele proces - van het versturen van 10.000 brieven tot het schrijven van de aanbevelingen - werd begeleid door een projectgroep. Een groep enthousiaste medewerkers van de gemeente. Zij regelden de organisatie, planning, communicatie en alles wat nodig was om het burgerberaad goed te laten verlopen.

Gespreksbegeleiders hielpen ons tijdens elke bijeenkomst. Medewerkers van de gemeente die hiervoor een korte training kregen. Zij hielpen ons op een fijne manier: enthousiast, duidelijk, onafhankelijk en met oog voor resultaat. Ze hielden goed het overzicht en zorgden ervoor dat we goed samenwerkten. Zij zijn ook onze ambassadeurs geworden binnen de gemeentelijke organisatie.

Wat vindt het burgerberaad het belangrijkste?
De 5 belangrijkste punten staan bovenaan.

De aanbevelingen

Algemene aanbeveling:

1. Centrale, toegankelijke informatiepunten/loketten/wijkcontactpersonen

Inwoners hebben behoefte aan duidelijke plekken waar informatie te vinden is. Het helpt als er ook een herkenbaar gezicht is waar mensen terecht kunnen met vragen. Er moeten genoeg mogelijkheden zijn om informatie op te halen over plannen en ontwikkelingen in de gemeente. Zo voorkomen we verrassingen en teleurstellingen. Inwoners blijven goed op de hoogte. Door deze duidelijkheid groeit het vertrouwen tussen gemeente en inwoners. Het maakt samenwerken en samen beslissen makkelijker.

De aanbevelingen:

1A. Er moeten vaste wijkcontactpersonen of herkenbare gezichten beschikbaar zijn die inwoners kennen en vertrouwen.

- Dit komt terug in de themagroepen communicatie, wonen & doorstromen, verkeer & vervoer, ontmoeting, activiteiten en openbare ruimte in de buurt, iedereen doet mee, manieren van meedoen en veiligheid

1B. De huidige versnippering van informatie moet plaatsmaken voor één centrale plek met overzicht en duidelijkheid.

- Dit komt terug in de themagroepen communicatie, wonen & doorstromen, verkeer & vervoer, zorg & welzijn, milieu & duurzaamheid, vrijwilligerswerk en zorg voor elkaar en veiligheid

1C. Gemeente, organisaties en wijkcontactpersonen moeten hun rolverdeling transparant maken, zodat inwoners niet van het kastje naar de muur gestuurd worden.

- Dit komt terug in de themagroepen verkeer & vervoer, ontmoeting, activiteiten en openbare ruimte in de buurt en vrijwilligerswerk en zorg voor elkaar

2. Persoonlijke en begrijpelijke communicatie/maatwerk

De communicatiemiddelen van de gemeente moeten alle inwoners kunnen bereiken. Iedereen moet de kans krijgen om mee te doen. Eén communicatiemiddel is niet genoeg. Er is maatwerk nodig per doelgroep, bijvoorbeeld eenvoudige taal (jip-en-janneketaal) of andere vormen van uitleg. Herkenbaarheid is belangrijk, zodat communicatie richting inwoners persoonlijk en laagdrempelig voelt. Ook inwoners helpen hierbij, door mee te denken en mee te doen.

De aanbevelingen:

2A. Van standaard, digitale massacommunicatie naar duidelijke en meertalige/jip-en-janneketaal, ondersteund met beeld, audio of vertalingen.

- Dit komt terug in de themagroepen communicatie en iedereen doet mee

2B. Van anonieme kanalen naar vaste aanspreekpunten in de wijk (wijkmanagers, contactpersonen, coaches) die bewoners kennen en vertrouwen.

- Dit komt terug in de themagroepen communicatie, zorg & welzijn, ontmoeting, activiteiten en openbare ruimte in de buurt en manieren van meedoen

2C. Van eenvormige boodschappen naar maatwerkbenadering per doelgroep en kwetsbaarheid, bijvoorbeeld met behulp van ambassadeurs.

- Dit komt terug in de themagroepen communicatie, jongeren en verkeer & vervoer

3. Duidelijke terugkoppeling en processen zichtbaar maken

Inwoners willen graag weten wat er in hun buurt gebeurt. Ze willen niet verrast worden door plannen die ineens al vaststaan. Het is daarom belangrijk dat er een duidelijke en eenvoudige structuur komt. In die structuur staat helder wat er met de ideeën en opmerkingen van inwoners is gedaan. Zo ontstaat er meer vertrouwen en betrokkenheid. Mensen zien wanneer zij mee kunnen praten en welke besluiten er zijn genomen. Openheid is hierbij heel belangrijk.

De aanbevelingen:

3A. Van onduidelijke besluitvorming naar zichtbare en toegankelijke terugkoppeling, altijd gericht op de inwoner.

- Dit komt terug in de themagroepen communicatie, verkeer & vervoer en manieren van meedoen

3B. Van een 'zwarte doos' naar open procescommunicatie: duidelijk maken welke stappen gezet worden en waarom.

- Dit komt terug in de themagroepen communicatie, wonen & doorstromen, milieu & duurzaamheid en manieren van meedoen

3C. Van incidentele terugkoppeling naar structurele en consequente feedback loops die verwachtingen managen.

- Dit komt terug in de themagroepen communicatie en wonen & doorstromen

4. Educatie, skills lessen en buddy-systemen

Veel inwoners van 's-Hertogenbosch weten niet goed waar en hoe ze mee kunnen doen. Het is daarom belangrijk om samen te leren hoe participatie werkt. Dit kan het beste al vroeg beginnen, bijvoorbeeld op scholen of bij de komst van nieuwe inwoners. We kunnen dit laagdrempelig aanpakken: elkaar ontmoeten en kennismaken met het onderwerp participatie. Dit kan met skills lessen of buddy-systemen. Daarvoor kunnen we gebruikmaken van bestaande netwerken en organisaties.

De aanbevelingen:

- 4A. Van losse projecten naar structurele educatieprogramma's over life skills, taal en participatie.**
 - Dit komt terug in de themagroepen communicatie, wonen & doorstromen, verkeer & vervoer, ontmoeting, activiteiten en openbare ruimte in de buurt, iedereen doet mee, manieren van meedoen en veiligheid
- 4B. Van individuele trajecten naar buddy-systemen en maatjesprojecten waarin mensen van elkaar leren en elkaar ondersteunen.**
 - Dit komt terug in de themagroepen iedereen doet mee, zorg & welzijn en jongeren
- 4C. Van abstracte campagnes naar praktijkgerichte en toegankelijke lessen in scholen, buurthuizen en wijken.**
 - Dit komt terug in de themagroepen milieu & duurzaamheid, vrijwilligerswerk en zorg voor elkaar en jongeren

5. Gebruik maken van lokale netwerken/instanties

In de gemeente 's-Hertogenbosch bestaat een prachtig netwerk van organisaties waar inwoners informatie kunnen krijgen. Deze organisaties zitten al goed in de wijken en dorpen. We kunnen dit netwerk goed gebruiken om participatie te verbeteren en te vergroten. Daarbij is het belangrijk dat er bekende gezichten en duidelijke contactpersonen zijn. Zo kunnen inwoners en de gemeente makkelijk contact zoeken en aan de bel trekken als dat nodig is.

De aanbevelingen:

- 5A. Van versnipperde aanpak naar structurele samenwerking met wijkcentra, bibliotheken en verenigingen als vaste schakel.**
 - Dit komt terug in de themagroepen communicatie en wonen & doorstromen
- 5B. Van afstandelijke communicatie naar persoonlijk contact via sleutelfiguren en wijkcontactpersonen die onderdeel zijn van lokale netwerken.**
 - Dit komt terug in de themagroepen ontmoeting, activiteiten en openbare ruimte in de buurt, vrijwilligerswerk en zorg voor elkaar, iedereen doet mee en veiligheid
- 5C. Van ad-hoc samenwerking naar structurele rol voor scholen, zorginstellingen en vrijwilligersorganisaties in signalering en doorverwijzing.**
 - Dit komt terug in de themagroepen verkeer & vervoer, zorg & welzijn en jongeren

Jan

"Ik vond het een leerzaam traject. Ik had hier en daar andere verwachtingen. En ik hoop op korte, duidelijke lijnen en meer openheid over plannen."

6. Vroegtijdige & bredere participatie en behoeftepeiling

Meedoen kan op verschillende momenten bij plannen en ontwikkelingen. Het is belangrijk dat inwoners al vroeg samen met de gemeente optrekken. Zo komen we samen tot goede besluiten, waarin de ideeën van inwoners echt een plek krijgen. Neem inwoners serieus door ze vanaf het begin te betrekken. Vraag inwoners zelf vanaf welk moment ze mee willen denken en doen en zorg er ook voor dat iedereen kan meedoen. Sluit niemand buiten. Ben aan het begin van het proces duidelijk over de verwachtingen. Zo wordt voor inwoners duidelijk waar ze wel en niet op mee kunnen participeren.

De aanbevelingen:

- 6A. Van late inspraak naar vroegtijdige participatie in de planvorming, zodat inwoners invloed ervaren.**
 - Dit komt terug in de themagroepen wonen & doorstromen, ontmoeting, activiteiten en openbare ruimte in de buurt, milieu & duurzaamheid en manieren van meedoen
- 6B. Van eenmalige consultaties naar structurele behoeftepeilingen die regelmatig terugkomen, zoals denktanks en mini-burgerberaden.**
 - Dit komt terug in de themagroepen wonen & doorstromen en ontmoeting, activiteiten en openbare ruimte in de buurt
- 6C. Van beperkte kring van deelnemers naar brede betrokkenheid van diverse doelgroepen (o.a. jongeren) via verschillende participatievormen.**
 - Dit komt terug in de themagroepen communicatie, verkeer & vervoer en jongeren

7. Terugwinnen van vertrouwen

De basis van participatie is vertrouwen in elkaar. Inwoners moeten de gemeente vertrouwen en de gemeente moet de inwoners vertrouwen. Het gevoel dat er echt naar elkaar geluisterd wordt is heel belangrijk. Openheid, eerlijkheid en duidelijkheid zijn hierbij onmisbaar. Als de ideeën van inwoners terug te zien zijn in het uiteindelijke besluit, ontstaat er een gelijkwaardige relatie. Dan zeggen we: "Dit hebben we samen gedaan." Belangrijk is: zeg wat je doet en doe wat je zegt. Het liefst met vertrouwde personen waar mensen op kunnen rekenen.

De aanbevelingen:

7A. Van vrijblijvende inspraak naar zichtbare invloed: inwoners moeten merken dat hun inbreng effect heeft.

- Dit komt terug in de themagroepen communicatie, wonen & doorstromen, verkeer & vervoer en manieren van meedoen

7B. Van gesloten processen naar eerlijk en transparant communiceren over beslissingen en grenzen.

- Dit komt terug in de themagroepen wonen & doorstromen en milieu & duurzaamheid

7C. Van wantrouwen en afstand naar persoonlijk contact en continuïteit in samenwerking tussen gemeente en inwoners.

- Dit komt terug in de themagroepen communicatie en jongeren

7D. Gemeente en inwoners ontwikkelen samen een visie op inhoudelijke thema's.

- Dit komt terug in de themagroepen milieu & duurzaamheid en ontmoeting, activiteiten en openbare ruimte in de buurt

7E. Van "wij en zij" naar samen. Wij zijn samen 's-Hertogenbosch.

- Dit komt terug in de themagroepen ontmoeting, activiteiten en openbare ruimte in de buurt en manieren van meedoen

8. Stimuleren van inwonersinitiatieven

Als inwoners met initiatieven komen, neemt de gemeente deze ideeën serieus. De gemeente luistert en geeft het een plaats op een platform. Er dient een energie bij de gemeente vrij te komen die de inwoner stimuleert het idee verder vorm te geven. Structureel, dus niet incidenteel. Dit samenspel tussen gemeente en inwoner kan namelijk iets heel moois opleveren.

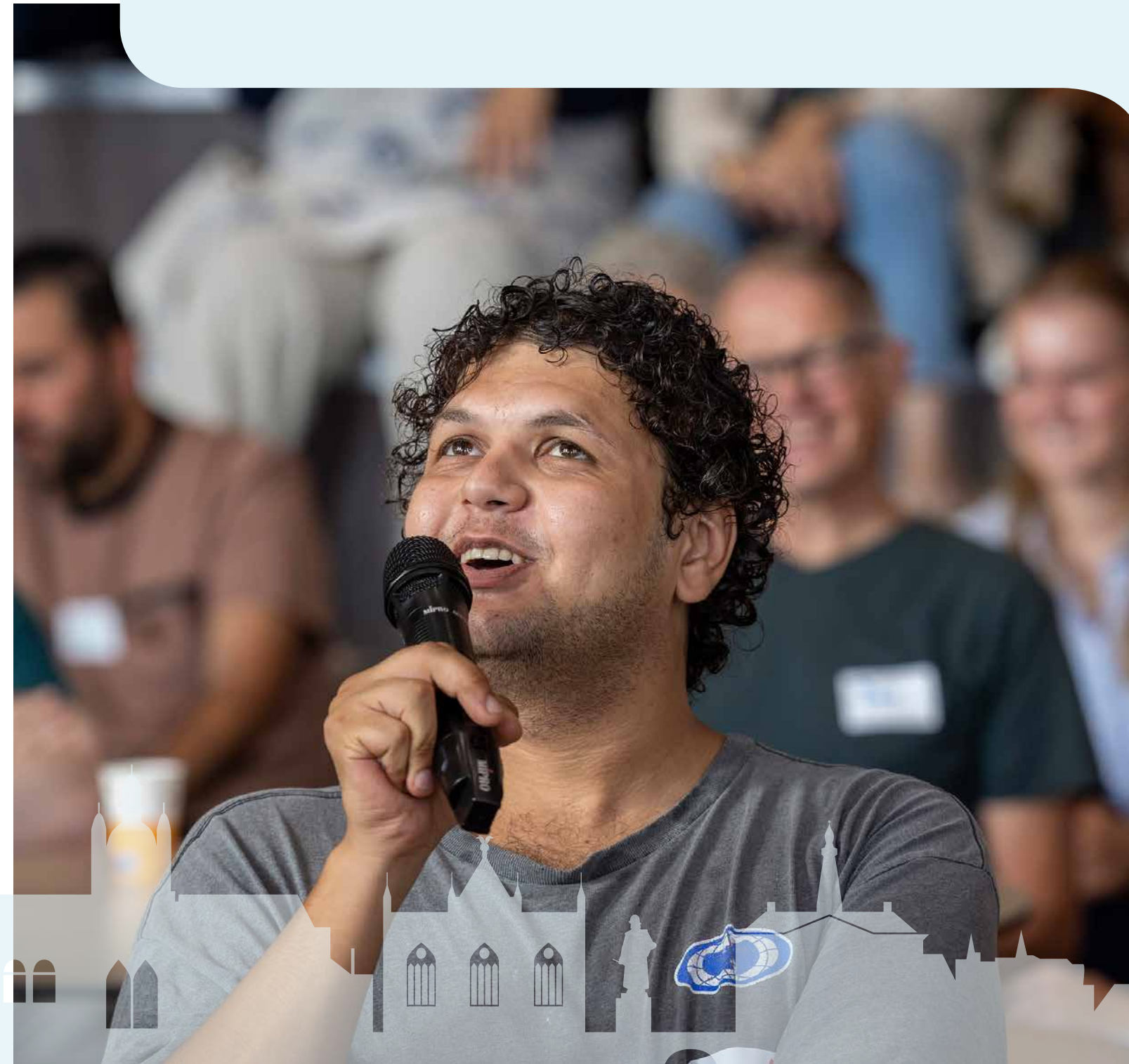
De aanbevelingen:

8A. Inwonersinitiatieven worden actief gestimuleerd en ondersteund door de gemeente.

- Dit komt terug in de themagroepen ontmoeting, activiteiten en openbare ruimte in de buurt, milieu & duurzaamheid en iedereen doet mee en steeds 5-10 willekeurige mensen uitnodigen om hun mening te geven, een meeting bij te wonen of fysiek ergens mee te helpen binnen gemeenteprojecten

Jeroen

"Gemeente 's-Hertogenbosch als voorbeeld van een plaats waar inwoners en de gemeente elkaar kennen, elkaars perspectieven kennen en elkaar vertrouwen. Dat hoop ik dat eruit komt."

Een toegift: onze inhoudelijke ideeën

Wij zijn op pad gestuurd met de opdracht antwoord te geven op de vraag: "Hoe willen we betrokken worden bij én samenwerken aan onderwerpen in onze gemeente?" Om antwoord te geven op deze vraag, kozen we er ervoor om via de inhoud op zoek te gaan naar het antwoord. Op welke belangrijke thema's die we tegenkomen in onze gemeente willen we meedenken, meedoen en meebeslissen? We verdeelden ons op dag twee van het beraad over themagroepen naar onze eigen voorkeur. Van daaruit hebben we later de slag gemaakt naar "hoe" willen we dan meedenken, meedoen en meebeslissen of op de hoogte zijn? Hier een overzicht van de verschillende themagroepen:

Communicatie

Wonen en doorstromen

Verkeer en vervoer

Zorg en welzijn

Ontmoeting, activiteiten en openbare ruimte in de buurt

Milieu en duurzaamheid

Vrijwilligerswerk en zorg voor elkaar

Iedereen doet mee

Jongeren

Manieren van meedoen

Veiligheid

Ondanks dat we niet de opdracht hebben gekregen om met oplossingen te komen voor inhoudelijke thema's, nemen we ze wel op in het rapport. Het is jammer als we deze niet noemen. We kunnen ons voorstellen dat het de gemeente en de gemeenteraad helpt om de juiste keuzes te maken. We hopen van harte dat er iets tussen staat waar de gemeente mee aan de slag kan. En het ons helpt om onze samenleving nog fijner te maken.

De uitwerking van deze ideeën staat online op:
publicaties.s-hertogenbosch.nl/burgerberaad

1. Communicatie

- Centrale informatiepunten: fysiek (bibliotheek, wijkcentra) en digitaal, met basisinformatie en verdieping. Deze punten zijn onmisbaar voor inwoners die niet digitaal vaardig zijn.
- Welkomspakket voor nieuwkomers in de gemeente: met overzicht van wijkcontactpersoon, participatiemogelijkheden en voorzieningen. Beschikbaar in verschillende talen en formaten (ook audio of braille).
- Regelmatige enquête communicatievoorkeuren: minimaal eens per twee jaar vraagt de gemeente aan inwoners hoe zij geïnformeerd willen worden, zodat kan worden ingespeeld op veranderende behoeften.
- Pop-up participatieplekken en ideeënbusen: op centrale plekken zoals supermarkten of scholen, om ook mensen te bereiken die niet snel zelf contact zoeken.
- Digitale hulpmiddelen: AI inzetten om boodschappen te vertalen of op taalniveau en kanaal aan te passen.
- Communicatiemodel: alle uitingen volgen het waarom-wat-hoe-schema. Voor verdieping zijn samenvattingen, detaildocumenten of persoonlijke gesprekken beschikbaar.
- Geef altijd een persoonlijke terugkoppeling als er een vraag of verzoek is binnengekomen. Leg duidelijk uit waarom iets wel of niet kan. Laat merken dat de melder gehoord wordt.
- Gebruik van bestaande netwerken: scholen, zorginstellingen, migrantenorganisaties en verenigingen inzetten om moeilijk bereikbare groepen actief te betrekken.
- Ambassadeursnetwerk: opzetten van een netwerk waarin inwoners van de verschillende doelgroepen tijdelijk ambassadeur zijn en elkaar afwisselen. Hierbij wordt diversiteit geborgd (jongeren, migranten, senioren, mensen met een beperking).

2. Wonen en doorstromen

- Ontwikkeling van een woon-informatie hub: een fysiek punt (bijvoorbeeld in een bibliotheek) gecombineerd met een toegankelijke actuele website.
- Wijk- of buurtcontactpersonen: een gekozen aanspreekpunt per wijk als brug tussen gemeente en bewoners.
- Betere prikkels voor doorstroming: bijvoorbeeld een verhuisbonus of garantie op gelijkblijvende huur bij verkleinen van woning voor ouderen.
- Platforms voor woningruil: faciliteer ruleconomie tussen huurders en kopers, ondersteund door de gemeente.
- Regelmatige feedback loops: enquêtes, panels, wijkbijeenkomsten met concrete doorvertaling naar beleid.
- Samenwerkingsverbanden met andere gemeenten en woningcorporaties: leren van betere voorbeelden, gezamenlijk invloed uitoefenen.

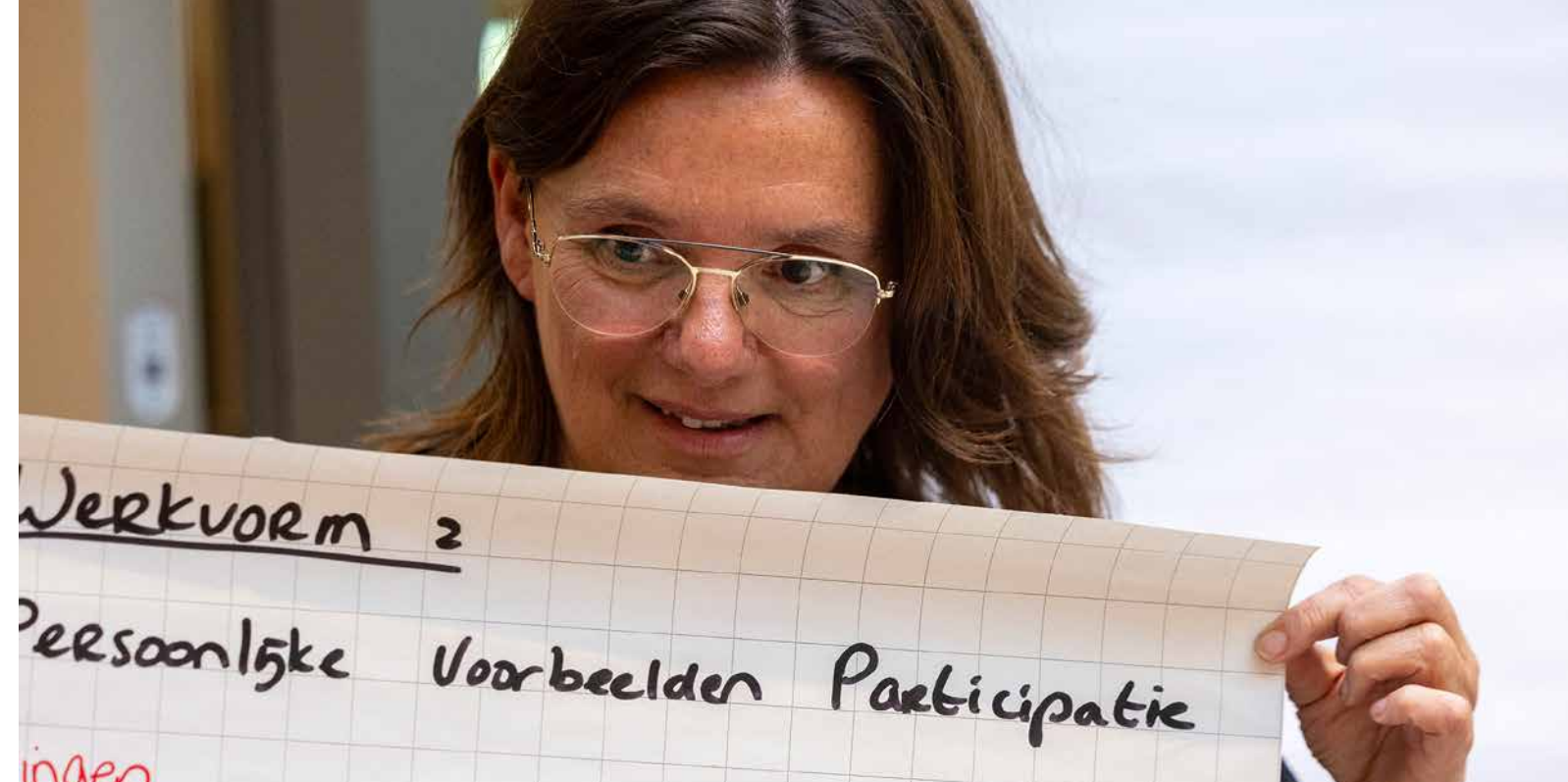

3. Verkeer en vervoer

- Een open houding en eerlijke communicatie tussen gemeente en bewoners vraagt om wederzijds vertrouwen. Het is belangrijk dat bewoners zich gehoord en veilig voelen om hun standpunten te delen. Dat er actief geluisterd wordt, en dat er met respect wordt omgegaan met verschillende perspectieven.
- Wijkshouw en doelgroeppanel: actief problemen inventariseren samen met bewoners van verschillende leeftijden op verschillende tijdstippen en locaties. Zorg hierbij wel voor een goede afspiegeling van de wijk. Denk aan ouderen, jongeren etc.
- Centraal participatie- en meldpunt: digitaal en fysiek, waar iedere bewoner terecht kan en automatisch terugkoppeling krijgt (bv. een app of wijkraad). Wellicht is een puntensysteem ook fijn. Dan is inzichtelijk als meer mensen hetzelfde probleem ervaren.
- Bij herinrichtingsprojecten breed betrekken van gebruikers: inwoners van alle leeftijden (basisschool, jongeren, ouderen), verkeersprofessionals (rijscholen, (bus)vervoerders en vrachtwagenchauffeurs), bedrijven en hulpdiensten structureel laten meedenken.
- Feedback zichtbaar maken: niet alleen positieve resultaten melden, maar ook waarom afspraken of plannen niet doorgaan of langer duren.
- Wees helder over kaders en speelruimte.

Communiceer vooraf duidelijk over:

- Wat vaststaat (bijv. wettelijke normen, beleidskaders);
- Wat nog open ligt voor inbreng (uitvoering, inrichting, prioritering);
- Wat de gemeente wel en niet kan aanpassen.
- Betrek scholen bij de openbare ruimte. Studieopdrachten, waarbij gemeente ondersteunt. Basisscholen zouden bijvoorbeeld iets kunnen doen in onderhoud en dit in kaart brengen. Scholen kunnen ook een stuk voorlichting geven. Middelbare scholen kunnen meedenken over de inrichting (vaak komen ze met creatieve ideeën). Hogescholen kunnen die ideeën verder uitwerken. Participatiewebsite zou door grafisch ontwerp opleiding gemaakt en bijgehouden kunnen worden. Wellicht kan kunstacademie ook zorgen voor meer sociale veiligheid met kleine maatregelen. KW1C beveiliging. Sport en bewegen over inrichting van bijvoorbeeld parken. JADS kan wellicht onderbouwing met data verzorgen.
- Sociale en fysieke veiligheid zijn cruciale voorwaarden voor mobiliteit.
- Luister naar ervaringen van bewoners. Breng sociale en verkeersveiligheid in kaart door middel van wijkgesprekken, veiligheidsenquêtes of mobiliteitscafés.
- Breng in kaart waar vervoersarmoede speelt en welke doelgroepen worden geraakt.

4. Zorg en welzijn

- Onvervangbare vrijwilligers per dienstjaar belonen voor hun zorg en betrokkenheid voor de medemens d.m.v. bijvoorbeeld Seniorenvoordeelpas, museumkaart, bibliotheekpas of dagje pretpark.
- Meer personen opleiden of aannemen om deze taken uit te voeren.
- Een herkenbaar fysiek loket in iedere wijk, zoals het Wijkplein, geweldig plein voor iedere vraag en kopje koffie erbij!
- Reclame maken, huis-aan-huisblad, regionale TV, posters, meer scholing en opleiding in de zorg, betere betaling!
- Persoonsgebonden budget voor initiatieven in de buurt (lief en leed potje).
- Mantelzorg, vrijwilligerswerk, jeugdzorg, ouderenzorg en buurtzorg en hiervoor een budget maken.

- Inzetten van nieuwkomers in de zorg voor een proefperiode. Ontsluit het onbenut talent van nieuwkomers of mensen zonder betaald werk in de samenleving, die graag willen bijdragen aan zorg en welzijn, maar die door regels en stigma's nauwelijks worden ingeschakeld. Voor nieuwkomers een geweldige zinvolle manier om de Nederlandse taal te leren en nuttig bezig te zijn, eventueel in eerste instantie onder begeleiding, meelopen met een beroeps-verzorgster. Een win/win situatie in de grote tekorten in de verpleeghuizen en ouderenzorg.

Azar

"Ik wil een goede burger van Den Bosch zijn en samenwerken met de gemeente. Ik hoop op een betere stad, veiliger en minder eenzaamheid voor alleenstaande mensen."

5. Ontmoeting, activiteiten en openbare ruimte in de buurt

A. Van aanbodgestuurd naar vraaggestuurd

- Behoeftetepeiling: met enige regelmaat vraagt de gemeente aan alle buurtbewoners of ze nog tevreden zijn met de bestaande voorzieningen, groenvoorziening en activiteiten in de buurt en welke wensen ze hebben. Dit kan door een combinatie van een online enquête en persoonlijke vragen aan inwoners in ontmoetingsplekken (bijvoorbeeld in de speeltuin of het wijkcentrum). Liefst zo laagdrempelig mogelijk, door bijvoorbeeld ook een ludieke activiteit in plaats van direct formeel overleg. Om verschillende groepen aan te spreken variëren wij met participatievormen: digitaal, informeel, formeel, fysiek om verschillende inwoners aan te spreken. Het is belangrijk om de uitkomsten van deze peilingen te delen met bewoners.
- Dialooggesprekken: bij het ontwerpen van een nieuwe ontmoetingsplek of andere wijkaangelegenheden gaat de gemeente in gesprek met de inwoners die in deze buurt wonen. In die dialoog zoeken we de verbinding tussen verschillende groepen om een inclusieve plek te maken waar zoveel mogelijk mensen tegelijk gebruik van kunnen/willen maken. Zet hierbij de bestaande sleutelfiguren zoals wijkambassadeurs, andere vertrouwde gezichten of wijk- en dorpsondersteuners in.

B. Eigenaarschap van bewoners vergroten

- Onderhoud en beheer deels door bewoners: we stimuleren dat waar mogelijk inwoners zelf verantwoordelijk kunnen worden voor het onderhoud van de openbare ruimte en ontmoetingsplekken. Door deze plekken samen met inwoners te ontwerpen, vergroten we de binding en voelen inwoners zich meer eigenaar. Dit stimuleren we verder door het beschikbaar stellen van benodigde materialen (bijvoorbeeld voor groenonderhoud) en eventueel een kleine (financiële) vergoeding (bijvoorbeeld gratis koffie in het wijkcentrum of korting voor andere activiteiten).

- Onderhoud en beheer deels door maatschappelijke instellingen: ook stichtingen of bijvoorbeeld WeenerXL of Ons Plekske zouden een grotere rol kunnen spelen in het onderhoud van de openbare ruimte. De gemeente betaalt dan een financiële vergoeding die weer terecht komt bij (liefst lokale) stichtingen die hierdoor meer sociale initiatieven kunnen ontwikkelen in de buurt.

C. Denken in combineren van doelgroepen

- Inwoners, gemeente en beheerders van bestaande ontmoetingsplekken kunnen meer nadenken over het combineren van doelgroepen op dezelfde locatie. Bijvoorbeeld door een speelmogelijkheid voor kinderen te hebben tijdens activiteiten voor volwassenen. Zo kunnen bijv. ouders en grootouders makkelijker meedoen aan activiteiten in de wijk en ontmoeten mensen met verschillende leeftijden en achtergronden elkaar meer.
- Overkoepelend: Nieuwe functie: dorps- en wijkondersteuners: we hebben gemerkt dat veel inwoners de 5 wijkmanagers niet kennen en hen hierdoor ook niet weten te vinden als ze vragen hebben. Wijkmanagers hebben nu ook te veel taken om op buurtniveau te kunnen weten wat de wensen zijn. We stellen voor dat naast de wijkmanagers wijkondersteuners worden aangesteld, met een kleiner gebied en focus op participatie. Zij zijn de ogen en oren van de wijk. Zij kunnen een goed netwerk in de buurten onderhouden en zijn laagdrempelig en vindbaar voor inwoners. De wijkondersteuners nemen initiatief om doorlopende participatie op gang te houden en zijn verantwoordelijk voor de behoeftetepeiling en dialooggesprekken. Zij hebben oog voor alle doelgroepen (specifiek de minderheden) en bewaken het algemeen belang voor de buurt.

6. Milieu & Duurzaamheid

A. Visie ontwikkelen

- Visie ontwikkelen kan vanuit de politiek en met advies van experts, liefst ook met input van de bewoners.
- Visiedocument delen op de website en als mooi vormgegeven folder bij de bewoners en bedrijven verspreiden.

B. Bewustwording door betrouwbare informatie

- Digitale informatieborden plaatsen per wijk met actuele gegevens over: luchtkwaliteit, energieverbruik, groen oppervlak en biodiversiteit.
- Deze informatie kan visueel worden weergegeven in kleurenkaarten of energie labels. Feitelijke informatie, geen modellen.
- Gebruik van bestaande kanalen (dashboards enz.) versterken.
- Combineer digitaal en fysiek: informatieborden in de stad (bijv. op de markt, bij het milieustation, centraal station of stadhuis) en online dashboards.
- Temperatuursensoren met displays in het centrum onder bomen, groene omgeving en bij groenarme stenen omgevingen zodat invloed klimaatadaptatie zichtbaar wordt.
- Natuurklok naar voorbeeld Utrecht CS.

C. Voorbeeldfunctie van de gemeente

- Duurzame keuzes in bedrijfsvoering, bijv. verminder consumptie en kies duurzame relatiegeschenken, gebruik herbruikbare bekertjes en papier i.p.v. plastic.
- Circulariteit en certificering: zorg dat de gemeente zelf de normen naleeft die ook in aanbestedingen worden gevraagd.
- Transparante communicatie: laat regelmatig zien wat de gemeente bereikt op het gebied van milieu en duurzaamheid, zowel intern als in de openbare ruimte.

D. Laagdrempelige acties en spelelementen

- Citizen science of burgerwetenschap zoals vergroening van parkeerplaatsen en samen effecten meten.
- Doe mee aan alle landelijke challenges: NK Tegelwippen, "Hier begint het", enz.

E. Bewoners in vroegtijdig stadium betrekken

- Formuleer uitdagingen voor bewoners in plaats van kant-en-klare oplossingen.
- Organiseer denktanks en panels van actieve bewoners.

F. Stimuleren van initiatieven

- Jaarlijkse competitie "Duurzaam Den Bosch" onder scholen.
- Terugkerende evenementen waarbij kleine organisaties en burgers elkaar ontmoeten.
- Sociale valuta (bijv. toegang tot cultuur bij deelname aan schoonmaakacties).
- Een fysiek podium/loket organiseren op de vrijdagmarkt, waar burgerinitiatieven zichzelf publiekelijk presenteren en waar de gemeente laagdrempelig advies kan geven over duurzame maatregelen.

G. Terugdringen milieuvervuiling

Zichtbaar:

- Toegankelijke afvalstoffendienst (goedkoper of gratis) ter voorkoming van afvaldumping.
- Voorkom zwerfafval door afvalstromen vooraf te scheiden op prullenbakken niveau, blik en plastic flessen versus overig afval.
- Voorkom zwerfafval door vogels met afsluitbare (klep) prullenbakken.
- Meer afsluitbare stalen kliko's in parken en bij recreatieplassen gedurende de zomermaanden (voorbeeld gemeente Nijmegen).
- Een goed werkende app voor meldingen van zwerfafval.
- Wijzig de naam van de afvalstoffendienst in terugwinststoffendienst (circulaire economie).

Onzichtbaar:

- Strenger beleid in actie tegen lucht en waterverontreinigingen door bedrijven, agrarische sector en verkeer.
- Verbied gebruik van pesticiden in buitengebied nabij dorpskernen (leliekwekerij).

H. Burgerservice

- Steeds 5-10 willekeurige mensen uitnodigen om hun mening te geven, een meeting bij te wonen of fysiek ergens meehelpen binnen gemeenteprojecten.

7. Vrijwilligerswerk en zorg voor elkaar

- Op de vacaturesite een vertrouwenspersoon beschikbaar stellen, zodat vrijwilligers contact kunnen opnemen als er iets misgaat.
- Scholen bezoeken om voorlichting te geven over de mogelijkheden van vrijwilligerswerk.
- Meer zichtbaarheid van organisaties.
- Waar kan ik laagdrempelig informatie vinden (geen wirwar van websites).
- Zorg: oudere mensen die alleen wonen in de gaten houden (bijvoorbeeld een appje sturen met 'goedemorgen').
- Zorg: burger als ambassadeur om de wijk in te gaan en zo buurtbewoners te informeren en meteen een extra oog voor de kwetsbare buurtbewoner.

8. Iedereen doet mee

- Stel serieuze, gekozen wijkcontactpersonen aan die vertrouwd zijn in de wijk, zichtbaar en bereikbaar zijn voor alle bewoners, en structureel overleg hebben met een vaste gemeentelijke contactpersoon (uit beleid of uitvoering).
- Vereenvoudig alle correspondentie en informatiekanalen naar B1-niveau (gewone spreektaal), en biedt direct hulp aan bewoners bij het begrijpen van gemeente-informatie.
- Organiseer structurele, fysieke en digitale inloopmomenten in de wijk waar inwoners terecht kunnen zonder drempels of jargon.
- Leg verantwoordelijkheid voor het begrijpen van de boodschap bij de gemeente zelf; toets begrijpelijkheid in samenspraak met inwoners.
- Zorg dat de aanbevelingen uit het burgerberaad daadwerkelijk opgevolgd worden, en bied transparante terugkoppeling over wat daarmee gebeurt.

9. Jongeren

- Creëer een structureel overlegorgaan waar jongeren invloed hebben.
- Koppel autochtone jongeren aan nieuwkomers op school en in de wijk.
- Beschikbaar stellen van locaties, budget voor inrichting en vaste begeleiders.
- Zet wijkcoaches, ervaringsdeskundigen en straatcoaches in.
- Samenwerking met scholen en (zorg-) professionals.
- Subsidies voor sport, creatieve workshops en trapveldjes.
- Zichtbaarheid vergroten en jongeren een aanspreekpunt geven.
- Samenwerking met scholen, welzijnsinstellingen en banken.
- Inventariseer talenten en organiseer bewonersparticipatie.
- Ontwikkel een communicatiecampagne en herzie CJP of een lokaal alternatief.
- Reserveer bouwprojecten of zorg voor een herbestemming van leegstaande panden voor jongerenwoningen.
- Werk samen met woningcorporaties en lokale ondernemers om tijdelijke en betaalbare huisvesting te realiseren, bijvoorbeeld in de vorm van modulaire woningen of transformatie van leegstaand vastgoed.

10. Manieren van meedoen

- Fysieke aanspreekpunten: zorg voor laagdrempelige momenten, zoals inloopochtenden, met een vast gezicht in de wijk. Een wijkmanager als vast aanspreekpunt verlaagt de drempel enorm. Op de locaties van fysieke aanspreekpunten kan de gemeente bijvoorbeeld informatieavonden organiseren waar mensen kunnen meedenken over plannen.

Barbara
"Hoe mooi is het dat we vanuit 'open luisteren' een bijdrage kunnen leveren en participeren als middel beter kunnen borgen in alle maatschappelijke vraagstukken in Den Bosch. En ik hoop op een meer weerbare en veerkrachtige samenleving en dat we hier samen verantwoordelijkheid voor dragen en hier samen ook continu aan werken."

11. Veiligheid

- Hybride communicatie: combineer digitale middelen zoals websites en apps met fysieke kanalen zoals prikborden in wijkcentra. Zo bereik je zowel de digitale als de niet-digitale burger. Waar communicatiemiddelen aanwezig zijn, moeten deze makkelijk te benaderen zijn. Op een website bij voorkeur participatie op de eerste pagina onder een link of banner, op een prikbord zichtbaar en makkelijk leesbaar. Mensen moeten ook kunnen aangeven op welke manier ze graag benaderd worden en hoe ze bijvoorbeeld berichten krijgen over initiatieven, vragenlijsten of participatie voorstellen.
- Stimuleer samenwerking: help inwoners om zich te organiseren en hun krachten te bundelen. Door het opzetten van buurtorganisaties te vergemakkelijken, krijgen gezamenlijke initiatieven meer kans van slagen.
- Geef burgers eigenaarschap: betrek initiatiefnemers actief bij de uitwerking van hun ideeën. Wie iets indient, wordt medeverantwoordelijk voor de uitvoering. Dit geeft mensen een gevoel van echte invloed en betrokkenheid. Geef burgers de gelegenheid om mee te denken over initiatieven, zowel van burgers als vanuit de gemeente, bijvoorbeeld door middel van een panel of een ideeënbus, zowel digitaal als op locatie op een fysiek aanspreekpunt.
- Bied trainingen aan: zorg voor eenvoudige trainingen over hoe participatieprocessen werken, zodat meer mensen de stap durven te zetten om mee te doen. Benader hiervoor o.a. mensen die zich al eerder bereid hebben getoond tot participatie, bijvoorbeeld de deelnemers van het Bossche burgerberaad (verschillende deelnemers zijn al voor hun werk met participatie bezig).

- Initiatief van burgers om hun eigen wijk veiliger te maken door toename van zichtbaarheid, en meebeslissen in keuzes in de infrastructuur (bijvoorbeeld buurkracht).
- Lokaal meldpunt voor onveilige situaties in plaats van alleen bij de gemeente (bijvoorbeeld een buurthuis, laagdrempelig!).

Aan het eind van de vierde bijeenkomst keken we vooruit. We bespraken samen een aantal vragen over de toekomst van het burgerberaad: Als jij het voor het zeggen had, welk ander woord gebruik jij dan in plaats van 'participatie'? Hoe betrekken we inwoners het beste bij het kiezen van een nieuw onderwerp voor een burgerberaad? En welke onderwerpen zien jullie graag terug in een volgend burgerberaad? In de linker afbeelding staan andere woorden voor 'participatie'. In de rechter afbeelding staan onderwerpen voor een volgend burgerberaad.

Slotwoord

In mei 2025 begonnen we samen aan een bijzondere reis. We hadden een idee. Maar nog geen beeld van hoe het allemaal zou verlopen en wat het zou opleveren. En zie hier: een rapport vol aanbevelingen over het thema: hoe willen we betrokken worden bij én samenwerken aan onderwerpen in onze gemeente?

Het is nu aan het bestuur van de gemeente en haar medewerkers om met onze aanbevelingen aan de slag te gaan. We hopen dat ze deze serieus nemen en verwerken in hun beleid en manier van werken. En deze niet naast zich neerleggen.

Vanaf 23 oktober hopen we de eerste positieve veranderingen te zien. Niet alleen in 's-Hertogenbosch, maar misschien ook in heel Nederland.

Een rapport van ons allemaal

Dit rapport is een advies van alle inwoners. Samen vormen wij het mozaïek van de gemeente 's-Hertogenbosch. Vertegenwoordigd in het tweede Bossche burgerberaad rondom het thema participatie. Het was bijzonder mooi, leerzaam, dankbaar, interessant en leuk om hier de voorzitter en secretaris van te mogen zijn. Wij hebben onze rol met veel plezier vervuld.

Dank aan iedereen die betrokken was voor de enorme bijdrage die de afgelopen maanden geleverd is. Wij waren slechts in dienst van het geheel!

Tot ooit,

Huub van Mackelenbergh
(voorzitter)

Heleen Osse
(secretaris)

Samen maken we 's-Hertogenbosch, hoe gaan we dat doen?